

שארגון „לוחמי-חירות-ישראל“ היה גם מנגנון-הנפץ אשר חיטטל וזירז את התעוררותו של „הענק“, כפי שמגדירה גאולה כהן את הארגון-הצבאי-הלאומי בשמץ קנאה ובאבק זילזול של עליונות.

היא מעריכה את הראצינוליזם המאפיין את גישתו של „גרא“ (נתן פרידמן-ליין-מור) לעבודת ה„מרכז“; מקורה את כוחו האר-גוני הנדיר של מיכאל, אולם רואה עצמה תלמידתו של אלדד (ד"ר שייב). אולי נובע הדבר מנטייתה להדגיש את עליונותו של לח"י על אצל לא בתחום הפוליטי, עליונות שנישטטשה ברבות הימים, שעה שפעולות המלחמה של הארגון „הקטן“ כבר איבדו את ייחודן נוכח פעילותו של הארגון „הגדול“ ולא נותר אלא ההבדל שבכוח המספרי וגאוות הראשונות נתערבבה מעט ביראת הכבוד כלפי „הענק“; מה"עוד שהמחברת מוסיפה לינוק מן המקור הראשון — הוא הארגון שמלפני לכתה אל „פלג“.

אכן, כוח-המושך האמוצינולי ולא הניתוח הפוליטי הוא, כפי שמסתבר מן הקריאה, ההופך את הסמינריסטית הצעירה ללוחמת — היא מוסיפה להיאחז במה שעשוי להמשיך את תודעת העליונות, בין שהיא מוצדקת מבחינה אובייקטיבית בין שאינה מוצדקת. וכך היא מגלה בלח"י מימד שנברא לאחר שנת-פרדה החבילה: המימד ה„סולמי“, האינטלקט טואלי, המיסטי, הכולל יותר מקורטוב מודגש של דתיות. (ניתוח דעותיו של ד"ר שייב הוא, כמובן, ענין בפני עצמו, ובעל-הדברים עצמו מיטיב להסבירן לאינ-ערוך יותר מג"אולה כהן; אולי אפילו מפני שהוא מאמין בהן יותר).

אם כה ואם כה. הפילוסופיה הזאת כולה אינה אלא גילוי צדדי ופחות-ערך לגבי המימד האמיתי של הספר, הוא המימד הספרותי.

מצד העיקר הזה „סיפורה של לוחמת“ הוא השג נכבד. לא רק שהיא מצליחה לתאר את קשריה ופעולותיה בסביבה המחתרנית, האפופה „אימה וצלמוות“; אייך היא מקיפה את רוב פרקי לח"י מראשיתם עד סיומם, בלי לסטות כמעט מן הבסיס הבלטריסטי

שייצגו לכל היותר 13% מן הבוחרים. זה, כפי שניתן לשער, היה כוחו האלקטוראלי של ה„ארגון“, אילו נתקבלה בקשתו לערוך משאל-עם בענין החלוקה, באותם חדשי מלחמה בכריטיים, בין מרס לספטמבר 1947. להלכה היתה ל„ארגון“ הברירה לנסות כוח בהפלת „המוסדות הלאומיים שקשרו קשר וכר“ בכוח-הזרוע. אלא שגם בכוח-הזרוע היו ה„מוסדות“ עדיפים. ה„פרישה“ מילאה, אפוא, שליחות מוגבלת, אולם קצר כוחה מלפתור שום בעיה מבעיות-היסוד.

הספר בנוי על מסמכים: — הודעות, שי-דורים, התזכיר לוועדת-א"ם ועוד, בלי עריכה, אף בלי תיקון טעויות, שנפלו מן הסתם בשל תנאי ההדפסה הקשים — בדפוס חשאי. המאורעות העיקריים הנשקפים מתוכם הם פריצת כלא עכ, הוצאתם של ארבעת הלוחמים — דב גרונר, יחיאל דרזנר, מרדכי אלקושי ואליעזר קשאני — להורג בכלא עכו; תליית הסרג'נטים הבריטיים, התאבדותם של פיינשטיין וברזאני בכלא בירר-שלים.

סיפורה של לוחמת

גאולה כהן נמנתה עם „השכבה הצעירה“ של לח"י — הגוף שקם למעשה לאחר נפילתו של אברהם שטרן, הוא יאיר, ולאחר בריחת „העשרים“ במנהרה ממחנה לטרון. עמוד-השדרה של ההוויה הזאת היה „חבר המרכז“ יצחק יורניצקי (שמיר): הוא ולא המפקד, נתן פרידמן-ליין; הוא ולא האידי-אולוג, ד"ר ישראל שייב. לפיכך מעמיקה המחברת לראות כשהיא מנסחת ברורות: „מיכאל [הוא יורניצקי-שמיר] העניק לנו את המימד המחתרנית“.

בסופו של דבר הרי מימד זה, המחתרנית, הוא המימד הממשי האחד ל„מעש“, המישור שבו מילאה אגודת-הסתרים לח"י שליחות, כמידת כוחה ואפילו יותר מזה, יותר מזה — אם נסכים להנחה, הקרובה עד מאד לאמת,

* מנחם בגין: במחלת (כתבים, כרך ג') ; הוצאת „הדר“, 1961.

ציפיה למהאטמה

זהו הסיפור על הורו המשתחררת. סיפור על התקופה בה נתערערו יסודות־חיים, המסגרות הישנות נתרקנו מתוכן וחדשות לא נתגבשו עדיין. המהפכנים הצעירים, גיבורי הסיפור, מגמגמים כשהם מנסים להתווכח עניינית, אלא שדיבורם נעשה רהוט משהם פותחים בהפרחת סיסמאות. אנשי גאנדי עוסקים בתעמולה ובחינוך, אנשי גהרו — בפעולות טרור, בני העם בכפר ובעיר מקבלים את אלה ואת אלה בסובלנות מורחית ובהומור טוב־עין בעוד שהם עצמם נתונים ראש־וורובם בענייני פרנסה ומשפחה. הקרייריסטים מנסים לשרת שני אדונים ולהפיק תועלת מכל מצב, ואנשי הדור הקודם מפנים מקום תוך כדי ריטון וכניעה לגורל. אין כאן הכוזב של ספר־הלימוד, „ואז קם כל העם כאיש אחד“, ועם זאת הוא מספר על התקוממות של עם־ההודו, התקוממות על־פי הדרך המיוחדת לבני עם זה. דומה כי לא משום שהטיף גאנדי לאשר הטיף נהגו בו בני־ארצו פולחן אלא משום כבוד־האלים שחלקו לאישיותו האיננו לדב־רי הטפתו. גם אלה שרדפו את אנשיו נמנו על מעריצי שמו. גל ההתלהבות שתקף את ההמונים לא היה גל של התלהבות לרעיון, האיש — הוא שקסם להם וכבש אותם. לנו, בני אקלים נפשי רחוק וזר, קשה לתפוס את אישיותו המורכבת והמופלאה של גאנדי, המהפכן המתנגד לכל אלימות וכפייה ואינו מערער על כבוד־האלים שגור הגים בו; איש תנועת־ההמונים, שאמצעי ההשפעה שלו הם הרוגמה האישית והמגע האישי; איש האמת הקיצוני, שאינו סולד מפני ז'סטות דרסטיות ומסורבלות ביותר; גאנדי הוא המורה הרואה בסיקודיו בני־אדם שיש לנהוג בהם כבוד, לטפל בהם ולחנכם, ועם זה הריהו משתלט על חייהם האינטימיים ביותר בחינת דבר המובן־מאליו. בהר־דו ארץ־הקאסטות הוא לחם לשוויון, חופש ואהבת־אדם, ועם זה הריהו מניח לתל־מידיו להשתמש בארגומנטים כגון: „רוצים אנו לעשות כדבר המהאטמה“, או: „אם

המובהק, השג זה בא לה לא רק מכוח סגולתה לתאר אוירה ואנשים ומניעים נפשיים אלא גם משום נקודת־המוצא, שנב־חרה בתכונה. אף דברים ש„היו לפניו“, או שלא באה במחיצתו, נמסרים לנו בעד הפריזמה המסננת של התרשמותה, תוך שמירת חומם של הרגשות שפיעמוה לא רק בשעת עשייה אקטיבית כי אם גם בשעת „עשייה“ פאסיבית כשמיעה. כך עולה בידה לתת רקע פסיכולוגי מתקבל־על־הדעת לא רק לתגובותיה אלא גם למה שמצטייר ברוחה כמניעיהם של אנשים שאולי לא הכירה, כאליהו בית־צורי, או אישים שוודאי לא פגשתם מימיה — כיאיר.

אולם העיקר הם, כמובן, הדברים שהיא מספרת מתוך נסיונה בפועל — הווי משפחה ויחסי סביבה, בבית, בסמינר, בשכונה; במרתפים ובעליות־הגג ובמחוזא־החולות של המחתרת, בין חולון לראשון־לציון. כאן קמה לתחייה הוויה של אנשים ממשיים, בשר־ודם, אשר תשוקת המעשה הגדול מהם אונגדתם לחטיבה אך אינה מטשטשת את ייחודם — איש ומוגו, אדם וגורלו. פה־ושם נשפך אור חדש גם על עובדות ידועות מכבר, כגון תפיסתה של תחנת־השידור החשאית, שהמחברת היתה קריינית בה, או פרשת בריחתה ממאסר בעזרת יוסף אברגוש, או ההווי בכלא־הנשים אשר בבית־לחם. רבות גם העובדות, שכמדומה לא פורסמו עד כה, כגון נסיונה הראשון לכ־רוח — מבית־לחם בדרך ההרים לירוש־לים — נסיון שלא הוכתר בהצלחה. פרקי האַפוס קורמים לפנינו עור וגידים ובשר; ובדפים היפים הרבים, שבהם מפנה הפאתוס ה„אידיאולוגי“ את מקומו לדמעה פשוטה או לבת־שחוק אנושית אמיתית, ניכר גם ניכר כוחה של מספרת מעולה; מספרת שדרכה עוד לפניה.

מ. ג.

* גאולה כהן: סיפורה של לוחמת; הוצאת קרני, 1961; 310 עמ'.